

1226

2.

ხარგრძელი

1414

ორშა

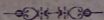
8/77

პოემა

მ. ლერძონაძისა

გამოცემული

ზ. ჭიქინაძისაგან.

თბილისი

სტამბო გრ. ჩარკვიანისა || Типог. Гр. Чарквіани.

1895

მ-5

891.71-1

ორუბა

1 სს

ნვ. —

გვ. —

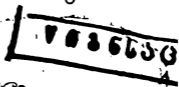
პოემა

სურ. —

მ. ლერმონტოვისა

გამოცემული

მ. ჭიჭინაძისაგან.

თბილისი

სტამბა გრ. ჩარკვიანისა || Типог. Гр. Чарквиани.

1895

1

Дозв. пенз., Тифлисъ 1 Дек. 1894 г.

მ რ უ ა

(მ. ლერმონტოვისა)

თ ა ვ ი I.

მსლაც სცხოვრებდა ქალაქს მოსკოვში
წარჩინებული დარბაზ-ბატონი,
მეფესაც მასზედ თვალი ეჭირა
და იყო მისი დიდი ჰატონი.
ამ სეფეს ერჭვა სახელად ორშა,
მეფე მრისსანეს ძლიერ უყვარდა,
მისი სამეფო ხელის ბეჭედი
ამ დარბაზ-ბატონს ხელთ ჩაუყარდა.
სეფემ მოისსნა მხრებითგან ქურჭი,
თავის ყურ-მოჭრილს უმას კი გადმოსცა
და ამის გარდა (თვით იოანემ)
ზედ აღდგომა დღეს შუბლზედ აგოცა.
ის ამ დღითგანვე იმას დაჭვირდა
მიეცა ოც-და-ათი სოფელი,
იმ პირობით, რომ ეს თვისი სეფე
გკერდით ჭეოლოდა სულ განუყრელი.
სულ სხვა რამ იყო ეს გუშტი ორშა:

მას არ უყვარდა მცველთა ყვირილი.
 და მასა სძულდი მის ჰირ-მოთნენი,
 მათი უღაპილი, მათი ტირილი.
 როცა ჰსედაკდა ის ჰირ-მოთნეთა
 უღელუდებოდა მას მწარედ გული.
 და ერთსელ წარსდგა იოანნეს წინ
 ერთი მცველისგან გაჯავრებულნი.
 „ჩვენო იმედო! გამიშვი შინა,
 გამიშვი ვნასო ჩემი სამშობლო,
 ყოველ დღე უფრო ვჩაჩანაკლები,
 გამიშვი, რომ აქ არ დამაობლო.
 შენ ისეც ბეერი სუენი გყვანან,
 მე დამითსოკე, გამიშვი სასლში,
 თორემ ძველდება ისე, როგორც მე;
 ვერ გავერევი ვილარსად სალსში,
 რომ დაკრჩე კიდევ აქ ერთი წელი,
 ის დამექტევა დავიღუპები.
 ნება მომეცი ვნასო სამშობლო...
 იქ დავიბადე, იქვე მოკვდები.“
 მას აღუსრულა მეფემან თსოკნა...
 იხილა ორშამ თვის სახლი ძალე,
 ნასა ადგილი, სადც დაიბადა,
 იხილა შავი იმრგვლივ საკანე.
 მეფე მრისხანის ყოველს საჩუქარს,
 ორშას ერჩივნა თაისი ქალი,
 ღმერთმა აჩუქა, უყვარდა,

კარგად ეჭირა იმაზედ თკალი.
 მასზედ ჭფიჭრობდა ორშა დღე-და-ღამ,
 მის თვალში ქალი სულ იზრდებოდა
 მტკნარი, უბრალო და მსიარული
 და ბერი-კაციც მას შესცქეროდა.
 როგორც ხანდისხან დანგრეულთ შუა
 იზრდება ნაძვი ქორთვა და ჩხვილი —,
 ისეთი იყო ნაზი, ნარნარი
 ჩვენი ჭაღარა ბერ-კაცის შვალი.

ცა ღრუბლიანობს და სიჩუმეა,
 თანჯრით გამოჩანს სუსტი სანთელი,
 შესწედა ნიაკი, მუუდროება,
 გზას აღარ ასდის კორიანტელი.
 წარიელა ეზო სეფესი,
 მე-გასაღებემ კარი დასურა
 და გასაღებთა ჩხარი-ჩხურითა
 ღრუბლიანს ზეცას უცბად შეჭყურა:
 „სკალ, მგონი, მოკა მხაშუნა წვიმა“.
 სთქვა ეს და მოჭყვა პირ-ჯვრის წერასა:
 „შესეთ იმ მხარეს, როგორ ელვარებს,
 ხან უერთდება ელვა მიწასა.
 შესედეთ მთვარეს, როგორცა ბერი
 გახვეულია შავსა ღრუბელში.
 თუნდ მომცენ ოქრო, მასთან მერანი,

არ წაველ მგზავრად ასეთ ღამეში“.
 ამ სიტყვის შემდეგ აშორა თვალი
 და გამოსწია ბარბაცით სახელში.
 მის გასაღებთა ჩხარო-ჩხარუნი,
 შორს გაისმოდა ღამესა მკრთალში.
 სასახლის იმრგვლიკ ისეკ ჩუმი
 დაურღვეველი ეს ბნელი ღამე,
 მარტო ფანჯრიდგან მოჩანს სახთელი
 და არ ირყევა მუნ სადმე რამე.
 სასახლეს სძინავს, არ სძინავს მარტო
 მის დაღონებულს კუშტსა მთლობელსა,
 არ სძინავს, რადგან უკრთობა ძილი
 იმ მშვენიერის ქალის მშობელსა.
 შუა—დამწვარი მის წინ სახთელი
 ბუუტაკს და უშეებს ნათელსა მუქსა,
 ხან იმრგვლიკ ყოველს საგანს უგზავნის,
 რადაც-ნაირსა უცხო ბნდუ შუქსა.
 სუფეს დაჭყურებს მაცხოვრის სატი,
 მისი თვალები უცბად ცოცსლდება,
 ის შიშინობს არ იცის რა ჭქნას,
 ვიღაცის დაწდით ძლიერ ღონდება.
 ის შიშინობს და გული უძგერს,
 რა ჭქნას, არ იცის, ეს რა მოჭსკლია,
 ომში ყოფილა ყველგან გულადათ.
 დაბურულს ტყეში მარტო უკლია.
 არას დროს მისი მაგარი გული

და გამოვიდა კარს სასწაროდ
 და გაეშურა თავის ქალისკენ,
 რომ მას მიესწრო დანიშნულს დროზედ.
 მიდის კანკალით და მის ფეხდა ქვეშ
 სის საფეხური ძალზედ ჭრატუნებს...
 წვიმს, ქარი ჰბერავს, ელვარებს, ჭექაჟს
 და მის სანთელი ბუუტკით ანათებს.
 მივიდა ჰხედავს ქალის გამზრდელი
 კუთხეში ჰზის და აქანებს თავისა,
 ცოტა სანს შესდგა, უმწირა იმას
 დაღონებულს და გულ-მომხიბლავსა.
 ამ დროს გაიგო, რომ იმის ახლო
 უცხად რაღაცამ დააბრახუნა,
 გამოიღვიძა, მან დაამთქნარა
 და ისე-ისე თავი დაღუნა.
 სდგას სეფე ახლო კარების წინა
 და მიჰკრობია ჭუჭრუტანასა,
 ყურს უგდებს... მაგრამ ვინ ნასავს ლამაზს
 მის ქალისთანს მთელს ჭკუეანასა.
 „აი უბრალო ეს ჩემი ქალი,
 შენ მომატყუე, ქვე-მძრომე გველო!
 მე ამისათვის არ გაჰატებ
 ჩემი სასელის შენ დამცირველო.“
 მაგრამ უეცრად... ეჭ! სწუსარებაჲ!
 მან გაიგონა ალერსი ნელი.

ზირველი ხმა.

„მაშ დამაცადე შენ ჩემო, არსენ!...“
და გადაჭხვია ღამაზი სელი.

მეორე ხმა.

— ჩემათ, ნუ სტირი, შენ ჩემო სატროფო,
ჩვენთვისც მოიცლის ოდესმე ღმერთი,
მე მოგაშორებ ამ უივილ-სივილს
და გეყოლები შენ მარტოთ ერთი.
გასსოს, მას აქეთ, რაც მე ბებერმა
მუნ მომიყვანა და შენმა მამამ
მისცა მას საკსე ფულებით ჰარკი,
რომ. მე კეოლოდი თვისთან დღე-ღა-ღამ—,
მე ჩაკიფიჭრე, ჩემა სამშობლო
მას აქეთ სრულად რომ დამეტოვნა,
მოგკედლებოდი მსოლოდ შენ ერთსა,
სსკა არასფერი არ მომეგონა.
მე მალე ვნასე დაბურულს ტყეში
ჩემი მოძმენი, ჩემი ნუგეში,
აწ განუყრულად ჩემთან არიან
არ დაკვიწიყებ მათ ღავის დღეში.
არ ეშინიანთ მათ არაკისი,
ჩემთვის არიან თავ-განწირულნი,
მოძმესთვის ძმანი და მტრისთვის მტერნი
კრძალვით და შიშით გამოსასულნი.

კაცთ სამართალი მათთვის არ სუფევს,
 ომი მიანათ მათ სისარულად,
 მე არ ვუმტყუნებ, არც მიმტყუნებენ,
 მუდამ ვატარებ მათ დაფარულად.“

უცხად ოთასში შესწყდა ჩუჩიული
 და სინუმა აქაც და შორე
 ე, ორშას ესმის ქვე ჩუმი ბგერა,
 ბგერა კოცნისა .. კიდევ მეორე.
 ველარ გაუძლო მან ყურის გდებას,
 ხელი ჰკრა კარებს, რა ნასა რაკი
 შიგ ჩუჩიულადნენ, კარი გააღო,
 მის წინ წარმოსდგა ორი ზვარაკი.

.
 სუფემ რა ნასა, გაუსკდა გული
 აღარ იცოდა რა უნდა ექნა
 და მრისსანებით, გულ-მოსულობით
 თაკისი ქალის ყურება შეჰქნა.
 იმათი თვალნი შეჰსკდნენ ერთმანერთს,
 უცხად გაისმა რაღაც ყვირილი,
 გაფრინდა, მაგრამ მალე კი განქრა,
 ქალმა დაიწყო თურმე ტირილი.
 ამდროს ზედ საღზედ, თითქოს გდებულნი
 დაუდგენელად დაეცა ქალი.
 ჯოსის კაკუნზედ და მის ზასილზედ,
 მუნ შემოცვინდა მონა მრავალი.
 სტატეს ჩვენს საწყალს სატროფო არსენას,

იმწამს გაუგრეს ფესი და სული.
 და ეს ზვარაკი დანებდა თავად...
 ოთახში განჭრა მისი სასული..
 როს გაიყვანეს ეს ასალ-გა'ხრდა,
 მისწყდა ფესთა ხმა, მუნ ორშა დარჩა,
 მაგრად დაჭკეტა ქალის ოთახი
 და ხელში მარტო მას კლიტა შერჩა?
 ბერე გააღო იქვე ფანჯარა,
 სინუძე იყო და დიდი ბნელი,
 მარტო სახლის ქვეშ, უცხო კლდეებთან
 დნებრი რბოდა თავ-შემაწყენელი,
 მარტო ამ დიდი მდინარის ზვირთისი
 წყლის შუაგულში დანაკარდობენ
 და თვის ზასილით მო-უსვენარნი
 ღამის სინუძეს მუდამ არღვევდნენ.
 მან გასაღები იმ ოთახისა
 მაგრად გასტყორცნა პირდა პირ დნებრში
 და სისარულით მიღებულ-იყო
 ცივი წყლის გიჟ-მაჟ მღელვარ ზვირთებში
 ერთს წუთის შემდეგ დადგა სინუძე...
 არ სძინავს მარტო კუშტსა მთელობელსა,
 არ სძინავს, რადგან უკრთება ძილი
 იმ მშვენიერი ქალის მშობელსა.

თავი II.

ბაღსი ფუთფუთებს მონასტერთანა..
 წმიდა კარებთან და თვითონ კარში
 რაოდენიმე მონა სეუესი
 მუნ ერთი უდგას მეორეს მსარში.
 მათ ჭსურავთ თავზედ მგრგვალე ქუდები,
 წკაკისა ბეწვით აქვთ შემორტყმულნი
 და ქარქაშები თავისი ხანჯლით
 თავიანთ ქამარს აქვთ ჩადებულნი.
 იქ ასაღვანდა მის მეჯინიბე
 უყარაულებს სეუეს მერანსა
 და ხანდისსანა ცხენი განძრევით
 თვისეე გვერდებში იცემს უზანგსა.
 ფრუტუნებს, აღვირს ღრღნის კბილებითა,
 ფესებს სცემს და ქვეშ სტკეპნის ბალასსა,
 პირით გამოსდის თოკლსავით თეთრი
 ქათვი და სცვივა იმავე ალაგსა.
 აი გიდევაც გათავდა წირვა.
 დაჭკრეს და ღმუის სულ დიდი ზარი,
 უკან მოდიან ყველა ბერები
 და წინ მოუძღვის მამათ-მთავარი.
 ესენი ყველა ტრანპეზს მიდიან
 მსჯავრი იქნება იქ საშინელი,
 მამათ-მთავარი შუაში დაჯდება,

მათ წინ წარსდგება მონა პირ-ბნელი.
 ლბილს საკარძელზედ იჯდა თვით ორშა,
 ხმას არ იღებდა, უამად წყალს სკამდა
 და სანდისხანა თეთრს ულვაშებზედ
 ნელი განკალთ ხელებს ისკამდა.
 აბრიალებდა წამ-და წუმ თვალებს,
 იგი შესტქერდა ღია კარებსა
 და სანდისხანაც მოუთმენლობით.
 სტოლზედ უშეებდა მღუნე ხელებსა.
 იმის პირ-და-პირ დარბაზის ბოლოს
 ერთი ბორკილით ფეხებ-გაკრული
 იდგა არსენა მონის საცმელით,
 იჭავე სვეტთან მიუუდებული.
 მის ახალ-გაზრდა პირის სახეზედ
 კერ იპოვიდით კერას ღრეჯილსა,
 არ ეშინოდა იმას სიკვდილის,
 სხვა რაღაც ჭსურდა ჭეუენად შობილსა.
 განა უნდოდა იმას მტრის წინა,
 რომ წამდგარყო გრძნობა-მინდილი?
 ეტებ მას ჭსურდა, რომ იმ ერთს წუთას
 მას აღესრულა თვისი წადილი.
 მღუმარე იდგა, იუურებოდა
 მოაჯირიანს ვიწრო სარკმელში *)
 და ის ჭეუებდა მკრთალს სიტურთავებს

*) თანჯარა.

შავად მოწოლილს მთებზედ ღრუბელში.
 ესე ღრუბელნი მიროდნენ ჩქარა,
 მსწრაფად ესროდნენ მდელოებს ჩრდილსა
 და ზედ ჭხატადნენ სსკა-და-სხვა სურათს
 ხან ნათლიანს და ხან ფერ-მისდილსა.
 მან დაინახა თვის სარკმეკელთან
 ზრუნვითა საკსე შავი მერცხალი,
 რომელიც ხან ძირს დაეშეპობდა,
 ხან მიჭფრინავდა ცისაკენ ძალი.
 ხან მას მიჭჭონდა შეილებთან სარჩო,
 ხან ჭიკჭიკობდა თავის ბუდეში,
 ხან ისარივით გამალებული
 იკარგებოდა ღრუბელთ კიდეში.
 და მას შეჭნატრა ოხვრით არსენამ.
 მას მოაგონდა წინა დროება
 და გაიცინა... მაგრამ არა ჭს-ურს
 მას სასირცხვილო თავის-უფლებსა.
 უცხად გაისმა ფეხთ ხმაურობა,
 კილაცის ხმანი გაუგნებელი
 და ფანჯარას წინ ჩამოეყარა
 ჩამაკებელი სქელი ღრუბელი.
 მუნ შემოვიდნენ ბერების გროვა,
 ყოველს ეჭირათ ხელში სანთელი,
 მათ მოუძლოდათ მამათ-მთავარი,
 რომელსაც პირზედ ადგა ნათელი.
 ორმოცი წელი მას არ ენახა,

რა იყო ჩვენი წუთის-სოფელი,
 მაგრამ გონება ჰქონდა ასალი
 და უკარჯენზედ ექირა სელი,
 მეორე სელში ექირა ჯვარი.
 აღმაზებითა შემოქარგული
 და იმას თეთრი თოვლივით წკერით
 იფარებოდა მის წმიდა გული
 გადაიწერა ბერმა პირ-ჯვარი
 და საკარბელზედ წყნარად ჩამოჯდა.
 უბრძანა, მონა შემოეყანათ,
 არსენაც მათ წინ ხელა წარმოსდგა.

მამათ-მთავარი.

„სასწწნელო შვილო, დედა-მიწისა
 შეგიცოდნია ჭკუენად მრავალი,
 უპელა ცოდვებზედ ბოლო ცოდვას,
 კერ გავატეხეს აქ სამართალი,
 მაგრამ ზეტაში მსაჯულად სსკვას
 დიდი მოწლე და გულ-კეთილია,
 ის მედამ, ესლაც აქ იმყოფება
 უპელა ჩვენგანი მისი შვილია...“

არსენა

მადლობელი ვარ, რადგან აქ მამა,
 შენ განდობისთვის ჩემთან მოსულსა.

მაგრამ რა ზრასვით? ჩემი ცოდვების,
 მგონი, დიდი-სნის მცნობიარე სარ
 მე რომ შემემდლოს ეს ჩემი გული,
 წინ გადაგისსნა და შენ გაჩვენო,
 მე კგონებ, შენ ვერ წაიკითხავდი
 ისეთს, რომ ესლავ მუნ შემჩვენო.
 დეე, ამ თქვენმა მონასტრის მადლმა,
 რომელიც ღვთისთვის არს შენებული,
 დამცეს ლასკარი, შუას გამიყოს
 ეს სინიდისი ცეცხლ-კიდებული.
 ამ სინიდისმა მე გამომისსნა,
 ეს ჩემი გულის არის მთელობელი,
 რომ ამ გულს შსამი არ მოსცხებოდა,
 წე ვიქებოდი მაშინ პირ-ბნელი.
 ექვლას მიუძღვის წინ თავის ბედი:
 ასალ-გაზრდა ვარ, მასთან მამაცი,
 გულში ტრიალობს ასალ-გაზრდობა,
 შეც წესეთი ვარ, როგორც სსვა კაცი.
 და შენ, ჭეი, მამაკ, ბებერო კაცი!
 როცა მის სასე გეჩვენებოდა,
 თუნდა სიზმარში და თუნდაც ცხადად
 მაშინ, ძე მგონი, შეგ შურდებოდა.
 და მის მშვენებით აღტაცებული
 შენც გაჭბდავდი, რომ შეგეტოდნა
 და ეგ მრისსანე, ბებრული წუქვლა
 შენვე ჩემსადმი არ მოგუგონა.

მაშინ ჰნასავდი და გაიგებდი,
 რა მდგომარება მაქვს დაფარული
 და შეიძლება გადაგეტანა
 ჩემი წყალება, დანაშაული.

ო რ შ ა

— ნუ მოიგონებ არსენ იმაზედ,
 ესლა-კი მარტო გავიგე ძნელი
 გადასატანად ჩემს სიბუერისთვის,
 რომ გგერთ მიზრდია ისეთი გველი.
 მაგრამ შენ უნდა გადამიხადო,
 რაც გემსასურე შეჩვენებულო!
 შე ნაპოვარო, მოუნათვლელო,
 მონა ობოლო, დამცირებულო!...

ასსენა.

„შენ მართალს ამბობ, სად დავიბადე,
 ესლაც არ ვიცი, კერ გამოიგია,
 მარტო ეს ვიცი, რომ უზატრონო
 შენ ჩემი თავი შეგისყიდია,
 იმწამს გამგზავნე შენ მონასტერში,
 გამოვიარე საცდელი ბეურა
 და გაკვირდე ვიწრო კედლებში
 სუფლია ესაკვილა ბედით-კი ბერი.
 მე არ მესმოდა აქ არვისგან

არც დედის და არც მამის სასული.
 და შენ გინდოდა, მრისსახე ორშა,
 რომ დამეტოვნა წუთის-სოფელი.
 მაგრამ ტუუილად! არ მაიწუდება,
 მათი სასული სულ ზემთან არი
 და გულს მექმნება სამშობლო სასლი,
 ვიდრე კეთილ მატკეს სამარის კარი,
 მაგრამ არ მინდა ესლა მე თვითონ,
 რომ ჯალათს მივცე მათი სასული
 და მე მოკვდები, როგორც ვიყავი
 შენი, ბებერო, მოხა პირ-ბნელი.
 არა, ნუ მწუკელი, რის გვეშინიან
 მე და წმიდაო, მამა, მრისსახე
 სულ ერთი არის სომ დღე და წელი,
 მარტო მოკვლის შავი სამარე...
 მას აქეთ, რაც მე პირში სული მატკეს
 ორჯულ ვიყავი თავის-უფალი,
 ერთი მათგანი თავის-უფლება
 აი ესლაა, სომ გიჭრის თვალი.
 ერთსულ-კი წინეთ, როცა აქ ვიყავ
 და კითხულობდი ლოცკეს და წიგნებს,
 თავში გამიჟდა აი ეს ფიქრი:
 წავალ აქედგან და ვნას:კ მინდვრებს.
 გავიგებ მართლა კარგია მიწა,
 გავიგებ, მისთვის სვენ დაკობადნეთ,
 მრო გამოვიდეთ საპერობილედგან,

თავის-უფალნი ყველა შევიქმნეთ.
 გასსოკოთ. ერთს ღამეს საშიშო დროსა,
 როცა ქუსილით თქვენ შინდებოდით,
 პირ-ჯვარს იწერდით, მუნ ლოცულობდით
 და ერთად ყველა, რომ გროვდით —
 მაშინ კიბოვნე დრო წამოსკლისა,
 ერთსელ პირჯვარი გემოვისასე,
 არ შეუშინდი არც ბნელს, არ ქუსილს
 და ქარიშხალი ძმად დავისასე.
 მაშინ მე მწარედ გაშმაგებულნი,
 ამას კოვიქრობდი თავი დამეგდო,
 და დამენასა შავი ღრუბელი,
 ელვა, ქუსილი ხელში ჩამეგდო.
 ეჰ! ბერო მამა ამ კედელთ შუა,
 თქვენ რა შეგემლოთ მის მაგიერი,
 მოგეცათ ჩემთვის მშვიდი ცხოვრებით
 ის, მე რაც ვნასე აწ მშუენიერი?!

მამათ-მთავარი

— რად მიხდა ეგე, რასაც შენ ამბობ,
 შენ ამისთვის არ სარ მოწვეული,
 შენ დაგსაჯამენ სსვა საქმეზედა,
 რადგან მაში სარ გამტყუნებულნი.
 გკითხარი ესლავ, ვინა გყავს ძმათა
 ან მაგვასწავლე იმათი კვალი,

რომელთ შემწევით შენა ჭლამოდი,
რომ წაგეყვანა ამისი ქალი.

ასსენა

„დაგისასულა? მამაო წმიდა,
გულში მექმნება თავს ვერ ვანებებ,
მაგ საიდუმლოს, ისიც ჩემს არა,
მე შენ ვერ გეტყვი, ვერ გაგიმუღავენებ.
დე, გამოძცადე ცუცსლით და რკინით,
მომკალი ესლაკ მასკილით შენა...
თუ მე გავცვალა, სპა ამოვიღო,
ამომადერი ეს სუსტი ენა“.

ბერი

— შიშობდე მსეცო! გამოგვიმუღავენე,
ერთი მითხარი, რაღას მოუღი?
გეითსარ იდუმლო, თორემ მოგულის
წაწედა და ან სასუიეიელი.

ასსენა

„ეურო მომიგდეთ, გუშინ საკანში,
ზე დამწოლოდა მე ღრმადა ძილი,
უცხად მომესმა, ვინცლა მოვიდა,
მესმის ნაცნობი უბნობა ტკბილი

გამოძვლიდა და სიბნელეში
 დავიწყო ძებნა მე იმ ბგერისა,
 კეძიე, მაგრამ კელარ კიბოზე
 მე მსედველობა იმ თვალბისა.
 უჭუ! ისინი გულში მაგვირან,
 იმათ მივანდე მე ჩემი გრძნობა,
 სიცოცხლე ჩემთვის არაფერია,
 ერთი წუთია მარადისობა“.

მამათ-მთავარი.

— ღმერთისა მკობობა, თაკი იმაგრე,
 ზირ-ქვე დაეცი, გაშალე სული,
 ილოცე და გულს მიილე შიში,
 თორემ მოგელის ღვთისგან სასჯელი.
 ილოცე ისა...

არსენა

ტყუილი გარჯაა,
 ნუ იტყვი, რომე ღმერთის სასჯელი
 მე დამინიშნავს უდროდ ბოლოს,
 მისთვის ერთია კაცი ყოველი.
 დე გარდვიცვალა, არ მეშინიან
 და არც მაშინებს ცივი სამარე.
 ამბობენ სუფევს თურმე წამება,
 მუდამ ჩუმიად არსი იქ არე-მარე

მაგრამ მე ვწესად ასალ-გაზრდა ვარ,
 შენც სომ ყოფილხარ როსლაც ემაწვილი,
 ესლა-კი ბრძაო, მასთან ბეპერო,
 დაგვიწეებია ეველა საცდელი.
 რაღაზედ სწესად, შენ გიცსოვრია,
 მაგრამ განცსრომა არ იცი ბეერი,
 დაგიტოვია ცოდვილი მიწა
 და გამოსულხარ მრისსანე ბერი“.
 მაგრამ აქ ადგა მამათ-მთავარი
 უსჯულთ სიტყვა გააწევეტინა.
 ბერებს ბაგეზედ აქა და იქა
 ეველას „გამოცდა“ სწრაფელ გაურბინა.
 ჩენი ტუსალი იდგა წყნარადა,
 ეურს მიუგდებდა დადემბული
 და შეჭეურებდა სან ერთს და სან სსკას,
 უღელვდებოდა იმ საწყალს გული.

ინათლა. მინდვრებს სიჩუმე ჭმართავს,
 სქელი ღრუბელი ერთად გროვდება
 და დიდს ტყეს შუა ჩაშაკებული,
 წყალში სიწნარით უაისელება.
 იმ სშირს ტყის იქით მაღლა ადიან
 ღრუბელნი, სადაც სინათლე არი
 და იმ სინათლეს თურმე აწითლებს
 ამომავალი დილის ცისკარი.

ბრწყინავენ ჯვარნი მონასტერისა,
 ჩაფერადული მისი კედელი
 სსვა სურათს გვიქლევს, როდესაც იმას
 ეთამაშება მზის სსივი ნელი.
 გულ-მოსაწყენმა ზარების რეკვამ
 მუნ მოიწვია წმიდა მამანი
 და სანცესლურნი აკმეკენ საკმელს,
 ყველა მსრით ისმის ბერთა ლოცვანი.
 უცხად საყდარში მოკვარდა ბიჭი
 და მამათ-მოაკარს ყურს წასჩუჩნელა,
 როს გაიგონა ახალი საქმე,
 ფერი ეცვალა, ათრთოლდა სულა,
 და სთქვა: „სად არის საზინადარი,
 ჩქარა გაიგე, შემატუობინე,
 სომ არ დაჭკარვა მან გასაღები,
 და უკან ისევე შემოიბრუნე.“
 მამას წინ წარსვა საზინადარი,
 ძალსედა თრთოდა და იმას სელში
 სრულად ეჭირა გასაღებები,
 არ არს შირ-შავი ის არაფერში.
 მუნ დაჭყაფურდნენ ყველა ბერები,
 სწრაფელ გაეჭანენ აქეთ და იქით,
 და არა კრთსელ გაიმეორეს:
 „გაიჭტა, მაგრამ როგორ და რა გ ხით?!“
 და სათითოდ ჩუენი ბერები
 თვის ტყვის სანსვად ისწრაფებიან,

მძიმე აგავით დატვირთებულნი,
 იქვე დილეკში შესტვიინდებიან
 მივიდნენ, ნასეს, გასერსილია
 დილეკის ფანჯრის კიწრო კანკელი...
 ცისისა გარეთ ტკეზნილ ქვიშაზედ
 სწნდა ნაფესურა ნადგამი ნელი.
 შირ-ნამტერეული ქვიშაზედ ეგდო
 ვისლაც სანჯალი დაკაწეებული
 და აბრეშუმის წელზედ სარტყავი
 კაფელზედ იყო მაგრად მიბმული.
 მიჭყენენ ბეჭითად იმ ნაფესურებს,
 დნებრის ნაპირას მთ მიიყვანეს
 და იქ სწანდა, რომ მეგობრებმა
 არსენა ნაკით თან წაიყვანეს:
 იქვე ასლოსა სეზედ ეგიდა
 იმ ქამარისა სსკა სასეკარი,
 ჩამოკიდული იყო წელისაკენ
 და წყნარად ჰბერდა დილისა ქარი.
 „გაიქცა, მაგრამ მას ვინ უშეკლა?
 ამსანაკებმა და არა ღმერთმა,
 მაგრამ სად ნასა ის სისსლის მსმელნი?“
 უცხად წარმოსთქვა მათგანმა ერთმა.
 დაღონებულნი ჩვენი ბერები,
 სათითაოთა შინ წამოვიდნენ
 და სალოცავად თვის მონასტერში
 შირ-ჯვარის წერით ნელა შევიდნენ.

თავი III.

ზამთარი სუფევს. თოვლი არტყის
 ღრმად ჩაძინებულს ტიტკულს სკებსა,
 როგორც საბანი გადაესურას,
 ისე ასურავს თოვლი ქედებსა.
 დღე ბურუსშია გამოხსეული...
 ხან — უამად ადის კორიანტელი
 და სკეებში ჰყურის გაგრძელებული
 ზამთრის გრიგალი თვალთ-მბნელებული.
 დიდის ცისკარსედ მარტო გურდღული
 თაჯის სორლისკენ მიიპარება
 და სტუნაობით წინ და უკანა
 მის დასკლანჯული ჩაკალი რჩება.
 უამად ღამეში ძაღლების ყუფა
 თოვლით მოცულსა მინდორს ისმება,
 როცა მშიერი, გამსდარი მკელი
 იჭკუ საბძელთან მიიმალება.
 და თუ მინდორში სიჩუმე არის
 შორს გაისმება მის ბიჯი ნელი,
 მიდის ზვარაკზედ კბილების სრტენით
 და მის თვალებით ნათლდება ბნელი.

ყველას უშიშის ბუჩისგან გული,
 მაგრამ ორშას არ ეშინიან,

მისი ერთგულნი ყველა ბიჭები
 სმაღს, თოფს, სანჯალში მარჯვეთ სსდებიან.
 უცბად გაისმა ყველა მსრებიოგან,
 რუსეთს დაუცნენ ზე ლიტოცები,
 შეატუობინეს ყველა სეფიებს,
 რამ შეეკრიბნათ ყველას კაცები.
 ზე შეჯდა რაშსედ დარღაზ-ბატონი,
 მისცა ნიშანი და მის ბიჭები
 შესდნენ და იმათ უკან მისტირდნენ
 პატარა ბავშვნი და მათ მშობლები.
 დაღონებულმა დარბაზ-ბატონმა...
 თავის სასასლეს სწრაფულად შეხედა,
 მას მოაგონდა თავის სიბავშვე
 და ის ადგილი, სადაც დაჭბურდა.
 სადაც სცსოკრებდა ის უსრუნველად,
 სით გამოჩანდა სანთლისა შუქი
 და ესლა მარტო გაღებულს კარებს
 უამად აქანებს ზამთარის შუქი...

წავიდა შორსა მღელვარე ომი,
 მარტო-რჩა თოვლზე მის ნათესარი
 ამ დროს მკვდართ შორის მიპარებიოთა
 მიისვლებოდა კოსტა მსუდარი.
 რაღაც უნდოდა იმას ეპოვნა,
 სან ჩაღუნაჲდა მიწისკენ თავისა

და მის ერთგული შავი მერანი
 ფეხებს ადგამდა გმირების მკლავსა.
 ვინ იყო ესე? არ ჰგავდა რუსსა
 და მის სხესაც არავითარი
 შესადარელი არ ჰქონდა რუსსის,
 ზედ ეტუობოდა იყო თათარი.
 არც ბერი იყო და არც ყმაწვილი,
 მაგრამ ვინც იმას დააკვირდება,
 ამიოხრებს და იტყვის თავისთვის
 გამორეულია ბერი ვაჟა.
 მინდორზედ არის დიდი თაბუთი
 და იმ თაბუთსედ მუსა იზრდება,
 მის ყოველი შტო დიდი, ჰატარა
 მაღლა და დაბლა გაისუფება.
 აქ საზარელი ომი განაღდა,
 განაღდა, მაგრამ განჭირა-გი ჩქარა,
 ურციხის ურდო სმლით წასდენილი
 იმ მიწაყრილზედ ერთად ეყარა
 სისსლით ღებილნი ადგილად თოკლნი
 თითქმის მიწამდის წითლად დნებოდნენ,
 და საუკუნო მუსის ფეხები
 სმლით დაჭრილები არ ერთდებოდნენ.
 აი მსუდარი კიდევ ავიდა
 იმ მიწაყრილზედ დადუმებული,
 თავის მერანი მუნ შეაყენა
 და ძირს ჩამოსტა გამალებული.

ჩემად ამბობდა. „აი ადგილი,
 აი ეს მუსაც ზურგ-მიჭრეული,
 სად თავის სუთი მარჯვე ბიჭებით
 ეომებოდა გაშმაგებული.
 მოშორებიდგან მე დაინასე
 ბებერი სეფე არ ჩერდებოდა,
 სამჯერა სწედა ძალა მასვილსა,
 მაგრამ სამჯერვე უნარდებოდა.
 კიდევ გუცდიდი, რომე მას ერთსელ
 ზე აქწია ბასრი მასვილი...
 არ გაჭრეულა, კერც წავიდოდა,
 რომ მას ჰქონოდა კიდევ სურვილი“.
 უცხად მოესმა კილანის კენესა,
 წარსდგა წინ, ნასა, ეს ორშა არი,
 მივიდა ასლო და ძლიერ შეერთა,
 ორს დაინასა თავი საზარი.

ორშა.

„ესლა-გი გიციას, გიციანი არსენ!
 შენ კერ გამოგცვლის მანისსანე დარი
 და მაგ შენს ნალას და ფართოა შუბლზედ
 სიბოროტებამ სტოვა ტვიფარი.
 ესლა გავიგე, ჩემო არსენა,
 შენი სურვილი წვრილად ყოველი
 და მე დავრწმუნდი, რომ შენს ღიმილში

განისვენებდა სისინა გველი.
 ესლა გავიგე შენი განზრასკა,
 ესლა გავიგე რასთვას მოსველი,
 მო, წაიკითსე ამ ჩემს თვალებში
 ღმობა და დარდი შენვე უოველი.
 არ მენახება ჩემი სიცოცხლე,
 აღარ მაქვს ძალა ავიღო სძალი,
 სამშობლოსადმი შენ სიუკარული
 გულში არა გაქვს არც ნატამალი.“

არსენა.

— მამაკ, წარსული გადავიწყე,
 შენ გამიშინჯე გულის ნიშანი,
 არ მაქვს ჭრილობა, როგორიც შენა,
 მაგრამ მუდამ სწვამს მას კაეშანი.
 შური იძიეს დიდი ხანია,
 (ორშა უმსერდა მას თერ-მიმსდალი),
 გამაგებინე და მიმასწავლე,
 სად შემიძლიან ვნასო მე ქალი?
 შენი სამშობლოს მტერთა სელითგან
 მისი გამოხსნა მე განვიზრასე,
 ამის გულისთვის შენ დაგეძებდი
 და აი გოსოვე, როდესაც ვნასე.

ორშა.

„მაშ ჩქარა წადი ჩემს ძველს ქალხარში,
 შენი ლამაზი იქ ამყოფება,
 არც სკამს და არც სკამს, ვიდრე არ მივა
 მის ქვეყნათ ერთი იმედოვნება.
 ნულარ გვიანობ, გასწოე ჩქარა,
 თქვენი დამშლელი არაგინ არი,
 მარტოკა მამა შერაცსებული
 საზარელია თქვენთვის, ვით მიკადარი“.
 მას ლამაზი ალარ შექმლო,
 სწრაფად დასუსტდა, ენა დაება,
 უნდოდა სულით ენიშნებინა,
 მაგრამ თითები გარდი-გაება.
 სიკვდილის ჩრდილი შავად და წოლად
 სისხლიან შებლზედ გადაეფინა,
 შირქვე დაეცა და სწრაფად სულმა
 იმის გვიმიდგან ამოიბინა.
 მიუახლოვდა იმას არსენა
 და შეუმძული გაულო სული,
 წამოუწია მერე რა თაგი,
 ქუთუთობზედ ეკიდა ცრემლი.
 დიდხანს უმჩედა ქაბუკი მკადარსა
 და გაუსიქვა ტანჯული გული,
 მ-ნ შეამჩნია ჭრილობის კვალი,
 რამდელიც იყო სისხლი „ მოცული“.

მკვდარის ძარღვებმა მას მოაგონეს,
რომ მის მძაფრ გულში კიდევაც სდუღდა
დაუდეკა 'ი ტანჯვა ბოლომდის
და მსედეკობა მის წინ დადუმიდა.

დრო მიდიოდა. არსენამ სული
გადუსვა მერანს, ზე შეჰვდა ძალი,
შემოჰკრა ქუსლი და მარტო თოვლზე
მან დაარჩინა აქა იქ კვალნი.
წინ მიუდეკა დიდი მინდორი
და თეთრი თოვლი ალაც მცხინვარე.
მისი სსიუებითა მსწრაფელ ნათლდებოდა,
მინდორიც იყო ჩუმიდ მძინარე.
აი გამონდა ნაცნობი ჭალა,
მასში შევიდა ჩუნი მსედარი,
თოვლით მოცულან ტიტველა სენი,
ყველაფერს სძინავს თითქოს არს მკვდარი.
მარტო სან-დის-სან ცხენის სისვინზედ
შავი ყორანი ზე აფრინდება
და გასაწმენდლად თავის ნისკარტის
სან თოვლს და სან სეს დააფრინდება.
მარტო მშიერი მგელის ყმუილი
მოშორებიდგან გამოისიება,
მასაც ხანს აძლევს ჭალარა ჭალა
და სიჩუმეში ამწამსვე ჰქრება.

მიატყნებდა თავის მერანსა,
 იტყნეულებას იყო გართული,
 ერთგული ცხენიც თოჯლს მიჰქეჯდა
 და მიდიოდა გამ:ლებული.
 სან-დის-სან ცხენი ჩაიფლობოდა
 ღრმა თოჯლში. გზა არს საუკელად ძნელი,
 უცხად გამოჩნდა შორითგან სასლი
 დნებრის ნაპირას სეებში ბნელი.
 მიუასლოვდა, შევიდა ბაღში,
 არაკინა სჩანს, არს მეუდროება,
 გადმოხტა ცხენით, გასწორდა წელში
 და სანასაკად მიისწრაფება.
 შევიდა სახლში, დაკეტილია
 კარი, ფანჯარა და ყველა-ფერი,
 უყურადღებოდ ავეჯულობას
 ზე დასდებოდა აწ მძიმე მტკერი.
 იქ დაინახა არსენამ კიბე,
 მასზედ გაიქცა, მან იწყო რყევა,
 ავიდა ზევით და დაინახა,
 სულ სიჩუმეა, არკინ ინძრევა.
 მარცხნივ შესედა ნასა კარები
 დაკეტილია ზედ აძვეს უანგი...
 კარს ნათელია, არ სჩანს ღრუბელი
 და იყურება ფანჯარას მანგი.
 ხელის საკიდგან მუნ დიდი კლიტე

ჰატი კიდა დაყასტებული,
 ხანჯლით გააღო და სისწრაფითა
 სასლში შეკარდა გაშმაგებული.
 იმწამს დაუწყო საყვარელს ძებნა,
 წაიხურა-ელა მან მისხალმება,
 მაგრამ ბეკრახედ და მის სალაძხედ
 მას ხმა არსაით არ ეყურება.
 მიუასლოკდა ქალის საწოლსა
 და დაინასა მან აწეწილი,
 და მოაგონდა მუნ წინანდელი
 მოუსკუნარი გამქრალი ძილი.
 არსენამ თავი ძირს დაისარა
 და შიშმა თრთოლვა დაწეებინა,
 ერთი შეჰყვირა და თითქოს გველმა
 მას სასიკუდილოდ ტერფში უკბინა:
 მან დაინასა ვეება ძვლები,
 უთვალა შუბლი ყვითლად თვის წინა
 და აი თურმე ეს ჩვენი გმირი
 შესარცხვენელად რამ შეაძანა.
 მის გამსმარ თავზედ თმები ეკიდა
 და აღარ ჰქონდა მას ღმერთის რადლი
 მარტო მის ჩონჩხში უგზოდ და უკვლოდ
 იარებოდა მშიერი მატლი.
 ..მაშ აი ისა, რაც მე მიყვარდა!
 ვისთვის ვიყავი ს:პყრობილემი,

კისტვის კიტანე ბეჟი საცდელი
 და მარტო დამსკდა მუნ იმის ლეში.
 ის გარდიცვალა უდროო დროსა
 მწარე დარღებით გატატებული,
 როგორ და რა გზით, არაჰინ იცის,
 მარტო ღმერთია რე დასწრებული.
 მე შემცოდე ვარ და ავაზაკი,
 არ შემოდლან არც აქ, არც იქით,
 არც ამ მიწაზედ და არც ზეცაზედ
 მისი შესკედრა ცოდვილს ვერა გზით.
 ოჰ! რომ ერთს წუთას მთელი სამოთხე
 წინ გადამესხნას და მომეჩვენოს,
 ჯერედ ვკითხავდი, ვიდრე ვიდოდი,
 ჩემი იმედი ვინმე მჩვენოს.
 შენ შემოქმედო! მომეცი უკან
 ჩემთვის ძვირფასი მისი ღიმილი,
 გამომიბრუნე მისი ხატენი
 და კით ოცნება მისი სმა ტკბილი.
 ესლა მე დაგრჩი მარტოკა ერთი,
 წავალ, მაგრამ სად? ეც სულ ერთია,
 ის მსარე და ან აი ეს მსარე,
 ყველგან გამგები დიდი ღმერთია.
 აქ რალა მინდა? რას გააკეთებ?
 მუნ მარტო ჩემი სატროფოს მტკუნია,
 წავალ იქ, სადაც ღამის სივრცეში

აღმურის მეტი არაფერია....“
სულ სიჩუმეა და მუუდროება,
არსით გამოჩანს ფანჯრით სანთელი;
შეჯდა არსენა თავის მერანზე,
მარტო გზას ასდის კორიანტელი.

ქ. ტფილისში
1894 წ. 2 აპრილს.

ფუნდო ორნი მანუკი.

189